

9. Підласий І., Трипольська С. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя // Рідна школа. – 1998.-№1. – С.3-8.
10. Поташник М.М. Как развивать педагогическое творчество.-М.:Знание,1987.-80с.
11. Селим С. Проблемы просвещения в области окружающей среды и их отражение в учебных программах высших педагогических учебных заведений (перевод С.К. Розова):В кн. Охрана окружающей среды: проблемы просвещения/ Пер. С франц. Т.К. Черемухиной и С.К. Розова. – М.:Прогресс,1983. – С. 204-226.
12. Тарасенко Г.С. Формування естетико-екологічної культури вчителя: Дис...д-ра пед. наук, – К.,1996.-453с.
13. Щукина Г.И. Роль деятельности в учебном процессе -М.: Просвещение, 1986.-143с.

УДК 371.3+811

О.О. Спіркіна

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЧИТАННЮ ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

***Анотація.** В статті розглядається проблема ефективності використання особистісно орієнтованого підходу до навчання читання технічних текстів за спеціальністю на іноземною мовою у вищих технічних навчальних закладах.*

***Аннотация.** В статье рассматривается проблема эффективности использования лично ориентированного подхода к обучению чтению технических текстов по специальности на иностранном языке в высших технических учебных заведениях.*

***Annotation.** The author touches upon the problem of the effectiveness of using personality-oriented technology of teaching reading technical texts by profession in foreign language in the higher educational technical establishments.*

Актуальність дослідження визначається переосмисленням ролі особистості в духовному житті суспільства. Одним із стратегічних завдань реформування освіти в українській державі, визначених Державною національною програмою „Освіта”, поставлено формування освіченої, творчої особистості. Серед пріоритетних напрямів реформування освіти визначено необхідність досягнення якісно нового рівня у вивченні базових навчальних предметів: української та іноземних мов. Шляхи реформування змісту загальноосвітньої підготовки передбачають формування гуманітарного мислення, опанування рідною, державною та іноземними мовами. За умов традиційного підходу до підготовки фахівців у вищій школі навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей приділяється недостатня увага, оскільки для них ця дисципліна не вважається профільною; ігноруються зміни в політичному та економічному становищі нашої країни, її стратегічне завдання – інтеграція в Європу.

За таких обставин особистісно орієнтоване навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти набуває особливого значення, оскільки воно спрямоване на формування особистості студентів у процесі оволодіння ними іноземною мовою.

Слід зазначити, що сучасна вища школа поступово переорієнтовується на розвиток особистості студента. Однак цьому процесу бракує цілеспрямованості та науково-методичного забезпечення. Тому процес „особистісної” перебудови навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти відбувається спонтанно, повільно, неефективно. У зв'язку з цим педагоги все помітніше усвідомлюють гостру потребу у створенні та реалізації особистісного підходу до студента як одного з принципів організації навчально-виховної роботи у вищій школі. Такий підхід має сприяти більш цілеспрямованому, гармонійному розвитку студента як майбутнього творчого, професійно діючого фахівця.

Визначаючи теоретичні й методичні основи особистісного підходу в навчанні студентів, доцільно базуватись на певних наукових положеннях щодо формування цього підходу в психології та педагогіці; на результатах психологічних досліджень особистості.

Наукові передумови виникнення особистісного підходу поступово визначались у дослідженнях особистості в різних її аспектах, що були проведені такими представниками класичної психології, як У. Джемс, З. Фрейд, І.О. Сікорський, К. Юнг, Ж. Піаже, Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, Б.Г. Ананьєв, В.Г. Ковальов, В.Н. М'ясищев, О.М. Леонтьєв, В.С. Мерлін, О.О. Бодальов та багато інших.

Сучасні вимоги до формування особистісного підходу поступово визначались у дослідженнях таких вчених, як К.О. Абульханова-Славська, О.Г. Асмолов, І.Д. Бех, М.Й. Боришевський, В.В. Давидов, В.О. Моляко, І.С. Якиманська та інших.

У спеціальній галузі психології та педагогіки трудової і професійної підготовки важливі передумови становлення особистісного підходу розроблялись у дослідженнях А.М. Алексюка, Г.О. Балла, І.А. Зязюна, В.А. Козакова, Г.С. Костюка, С.Д. Максименка, Н.Г. Ничкало, В.А. Семиченко, О.М. Пехоти, Л.П. Пуховської, В.В. Чебишевої.

Останніми роками значно зростає інтерес до особистісного підходу саме у педагогічній психології та практичній педагогіці. Враховуючи складність розробки такого підходу, дослідники вважають за доцільне здійснювати його побудову на шляху переходу до нього від інших, більш розроблених підходів. Тому пропонуються такі його форми, як „особистісно-соціально-діяльнісний підхід” (О.В. Барабанщиков і М.Ф. Феденко), „принцип діяльнісно-особистісного підходу” (В.І. Андрєєв), „особистісно-діяльнісний підхід” (І.О. Зимня), „системний особистісно-діяльнісний підхід” (С.Д. Максименко) тощо.

Особистісний підхід утверджується як ключовий психолого-педагогічний принцип організації навчально-виховного процесу, від якого багато в чому залежить ефективність переорієнтації системи освіти на розвиток особистості студентів.

Проаналізовані нами літературні джерела з питань розвитку особистості в галузі навчання іноземних мов, соціально-педагогічна значущість проблеми та її недостатня теоретична та методична розробка, об'єктивна потреба у спеціалістах, які володіють іноземною мовою, особистий досвід практичної роботи викладачем іноземної мови дали підстави для обрання теми дослідження: „Особистісно-орієнтований підхід до навчання читання технічних текстів по спеціальності на іноземній мові в немовних вищих навчальних закладах”.

Реалізація професійно-орієнтованого навчання читання на іноземній мові можлива при правильному відборі текстового матеріалу у відповідності з етапом і основними цілями навчання, з урахуванням потреб і можливостей студентів. У зв'язку з цим, з одного боку, потрібний всесторонній аналіз джерел інформації зі спеціальності

іноземною мовою, а з іншого – знання характеристик студента як читача спеціальної технічної літератури іноземною мовою.

Під характеристиками студента як читача іноземної спеціальної літератури ми розуміємо:

- 1) професійні знання студента (знання зі спеціальності) і мовні (знання граматики, лексики, мова якої вивчається, а також закономірностей композиційної, семантико-синтаксичної та стилістичної організації науково-технічного тексту);
- 2) коло інтересів та потреб студента і його ставлення до вивчення іноземної мови;
- 3) психологічні особливості студентського віку;
- 4) індивідуально-психологічні особливості студентів;
- 5) характер реального використання отриманих із іноземних текстів знань у навчально-професійній діяльності студента;
- 6) рівень культури читання науково-технічної літератури іноземною мовою.

Враховання цих характеристик дозволяє відібрати тексти для читання у відповідності з професійною орієнтацією студентів та організувати цілеспрямоване навчання читанню іншомовної літератури за спеціальністю.

Зупинимося докладніше на кожній із названих характеристик студента як читача спеціальної технічної літератури на іноземній мові.

При відборі текстів для читання насамперед необхідно враховувати професійні знання, так як невідповідність рівня інформації, що знаходиться в іншомовному тексті, рівню компетентності студента у відповідній області знань рідною мовою не лише стане на перешкоді розуміння іншомовного тексту, але й зменшить інтерес до читання іншомовної літератури за спеціальністю й викличе негативне ставлення до вивчення іноземної мови взагалі. Тому першочергово разом із викладачами спеціальних кафедр визначаються найактуальніші та найцікавіші для того чи іншого етапу навчання проблеми за спеціальністю, з урахуванням яких складаються тематичні цикли системно пов'язаних навчальних матеріалів іноземною мовою.

Координація роботи із спеціальними кафедрами дозволяє виявити у відповідності з етапом навчання обсяг знань студентів зі спеціальності і підібрати тексти, які відповідають даному рівню спеціальної підготовки студента. Таким чином, спільна робота викладачів кафедри іноземних мов і спеціальних кафедр сприяє більш правильній організації усього навчального процесу підготовки висококваліфікованих спеціалістів у технічному навчальному закладі.

Відбираючи науково-технічні тексти для читання іноземною мовою, необхідно враховувати їхню відповідність мовній компетенції студентів. Текст, який пропонується студенту для читання, повинен відповідати рівню його мовних знань. У зв'язку з цим, звичайно, не можна починати навчання читанню із текстів, що відрізняються, наприклад, складністю змісту і мають велику кількість незнайомої лексики. Для того, щоб технічні тексти іноземною мовою, що відбираються для читання, відповідали мовним можливостям студента, після попередньої оцінки змісту текстів, обов'язковий аналіз їх мовних особливостей. Як правило, інформація в науково-популярних професійно орієнтованих текстах, на відміну від статей із реферативних журналів, монографій та патентів, достатньо проста за лексикою та синтаксисом, уніфікована термінологічно. Тобто, як мовна форма, так і зміст подібних текстів частіше всього відповідає рівню професійної та мовної підготовки студентів молодших курсів. Тому такі тексти можна використовувати для навчання професійно орієнтованому читанню на початковому етапі вивчення іноземної мови в технічних вищих навчальних закладах.

Мовна та професійна підготовка студентів старших курсів технічних вищих навчальних закладів дозволяє використовувати для навчання професійно-орієнтованому читанню іноземною мовою різні монографії, патенти, статті із спеціальних журналів тощо.

Одночасно аналіз та відбір професійно-орієнтованих текстів для навчання читанню спеціальної іноземної літератури повинні відбуватися у відповідності із інтересами та потребами студентів. Тематичний, системно організований підбір професійно орієнтованих текстів, пов'язаних із змістом лекцій та практичних занять за спеціальністю, ціленаправлено формують у студента стійкий інтерес до вивчення іноземної мови як джерела нової інформації зі спеціальності. А це, в свою чергу, допомагає тому, що студент починає розглядати іноземну мову як засіб вивчення спеціальності. До того ж, у студента виникає потреба у вивченні іноземної мови, так як це дозволяє удосконалюватися у своїй спеціальності і успішно проводити науково-дослідну роботу, включаючи написання курсових та дипломних робіт. Навчання читанню на професійно орієнтованому, системно організованому в тематичні цикли текстовому матеріалі змінює ставлення у студента і його відношення до занять іноземної мови в цілому, так як вивчення іноземної мови насамперед „визначається мірою його необхідності для діяльності, особливо для реально відчутної діяльності найближчим часом” [2, 7].

Таким чином, узгодження проблематики технічних текстів для читання іноземною мовою із змістом лекцій та практичних занять зі спеціальності, а також організація необхідних умов для реального використання інформації, отриманої студентами із іншомовної спеціальної літератури, (підготовка до науково технічної конференції, робота над курсовим чи дипломним проектами) сприяють не лише ціленаправленому формуванню у студента позитивного ставлення до даного предмета, а також і розвитку потреби у читанні спеціальної літератури на іноземній мові. Останній фактор, у свою чергу, цінний і тому, що постійне читання професійно орієнтованої літератури необхідний для творчої активності спеціаліста в його самостійній трудовій діяльності.

Крім урахування професійних та мовних знань студента, а також його інтересів, потреб і відношення до вивчення іноземної мови при складанні тематичних циклів іншомовних текстів необхідно брати до уваги специфіку психологічних особливостей студентської аудиторії. Останнє в цілому сприяє процесу навчання читанню іншомовного тексту. У студентському віці, звертає увагу Б.Г. Ананьєв, у структурі інтелекту виділяються два провідні ядра: мнемологічне, що включає в себе пам'ять та мислення, та аттенційне [1, 203]. Таким чином, у студентській аудиторії є всі необхідні передумови для ефективного навчання читанню спеціальної літератури іноземною мовою.

Одночасно під час відбору професійно орієнтованих навчальних матеріалів іноземною мовою не слід забувати про індивідуально-психологічні особливості і можливості, про особистість студентів. Тому на заняттях з іноземної мови слід постійно здійснювати диференційоване навчання, що спирається на індивідуально-психологічні особливості студентів. Викладач іноземної мови, систематично працюючи із порівняно невеликою навчальною групою, має можливість успішно вивчати і прогнозувати можливості своїх студентів і, у відповідності з цим, передбачати відбір різних по складності технічних спеціальних текстів іноземною мовою та різні види і форми роботи з ними. Одних студентів, які легко оволодівають іноземною мовою, цікавляться науково-дослідною роботою і мають реальні можливості для успішної її реалізації, слід з самого початку навчання у вищому навчальному закладі цілеспрямовано залучати (разом із

спеціальними кафедрами) до читання оригінальної літератури з актуальних проблем спеціальності. Із таких студентів потім можна сформувати спеціальні навчальні групи перекладачів технічної літератури. Інших студентів потрібно навчати за звичайною програмою. Таким чином, потрібно виходити із реальних можливостей кожного студента навчальної групи і ставити перед ним посильні задачі, що відповідають його індивідуально-психологічним особливостям.

Разом з тим під час відбору і подальшому професійно орієнтованому навчанні читанню літератури іноземною мовою слід передбачати можливість і форми реального використання отриманої із текстів інформації в найближчій навчально-професійній та науково-дослідній діяльності студента і у відповідності з цим проводити спеціальний підбір іншомовної літератури. Спеціальна іншомовна література використовується з різними цілями. Студент може читати іншомовну літературу зі спеціальності, щоб підібрати матеріал для курсової чи дипломної роботи, виступити з доповіддю на конференції, здійснити інформаційний пошук за темою науково-дослідної роботи тощо.

Таким чином, під час відбору і подальшому навчанню читанню технічної спеціальної літератури іноземною мовою, крім вище перерахованих факторів, потрібно враховувати і рівень розвитку у студента культури читання науково-технічної літератури іноземною мовою.

Під культурою читання ми розуміємо уміння застосовувати адекватний спосіб читання різних видів спеціальної технічної літератури іноземною мовою у відповідності з конкретною метою. Поряд з іншими факторами культура читання припускає: 1) уміння проводити інформаційний пошук за заданою проблемою; 2) уміння правильно читати технічний текст іноземною мовою; 3) уміння орієнтуватися в різних видах технічного тексту. У відповідності з цим повинні передбачатися різні види текстів для навчання різним видам читання: пошуковому, оглядовому, ознайомчому та вивчаючому [4, 96]. При цьому необхідно показати студентам різні способи читання одного й того ж технічного тексту в залежності від цілей. Читання може бути оглядовим, якщо необхідно визначити, про що говориться в тексті, або необхідно скласти бібліографію іноземною мовою з певної проблеми. Пошук інформації з конкретної проблеми є сутністю пошукового читання. Читання носитиме ознайомчий характер, якщо спеціальна література іноземною мовою читається з метою загального ознайомлення з інформацією тексту (текстів). Нарешті, читання буде вивчаючим, якщо читачі ставлять за мету глибоко вивчити проблему, яка розглядається в іншомовному технічному тексті.

Таким чином, система тематично відібраних професійноорієнтованих навчальних матеріалів іноземною мовою [3, 60], що включає різні види технічного тексту, передбачає навчання різним видам читання і, відповідно, сприяє розвитку у студента уміння добре орієнтуватися у різних видах спеціального тексту іноземною мовою і вибирати правильну стратегію читання в залежності від мети читання.

Проаналізувавши та відібравши професійно орієнтовані тексти іноземною мовою відповідно до розглянутих характеристик студента як читача спеціальної іншомовної літератури, ці тексти об'єднуються в тематичні цикли. В таких системно організованих текстах для читання необхідно дотримуватися послідовності та повторюваності лексичного матеріалу. Відомо, що рецептивне засвоєння лексичних одиниць можливе лише при достатній їх повторюваності в текстах для читання. Систематичне читання іншомовної літератури зі спеціальності сприяє накопиченню необхідного словникового запасу. У міру цього накопичення нова лексика легше запам'ятовується, або поступово входить в систему з раніше засвоєною за словотворчим принципом і на основі асоціацій за подібністю та контрастом. Тематичні, системно

пов'язані цикли професійно-орієнтованих технічних текстів для читання на іноземній мові, доцільно супроводжувати словниками, які включають основні поняття і терміни, запам'ятовування яких може полегшити і прискорити процес навчання читанню технічної літератури зі спеціальності.

Отже, особистісний підхід до професійно орієнтованого навчання читанню спеціальної технічної літератури іноземною мовою припускає поряд з іншими факторами навчальний іншомовний текстовий матеріал, адекватний як цілям і етапу навчання, так і змісту лекцій та практичних занять зі спеціальності. Крім цього, професійно орієнтоване навчання читанню спеціальної технічної літератури іноземною мовою вимагає ретельного відбору самого навчального текстового матеріалу, а також всебічного урахування всіх характеристик студента як читача технічної літератури іноземною мовою.

Література

1. Ананьев Б.Г. К изучению возрастных особенностей взрослых людей // Развитие психофизиологических функций взрослых людей. – М.: Педагогика, 1972. – С. 180-220.
2. Кабардов М.К. Роль индивидуальных различий в успешности овладения иностранным языком (на материале интенсивного обучения): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1983. – 19 с.
3. Полякова Т.Ю. Ситуативный подход в профессионально-ориентированном обучении чтению на старшем этапе технического вуза // Профессиональная ориентированность обучения иностранному языку в условиях неязыкового вуза. / Тр. МГПИИЯ им. М. Тореца, – Вып. 302. – М., 1987. – С. 60
4. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. – М.: Высшая школа, 1987. – 208 с.

УДК 378.111+371.3

І.І. Струкова

НОВИЙ ТИП КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ НА ЕТАПІ ЗМІН

Анотація. У статті розглядається новий тип керівника загальноосвітнього закладу на етапі змін.

Аннотация. В статье рассматривается новый тип руководителя общеобразовательного заведения на этапе изменений.

Annotation. In the article the new type of leader of general establishment is examined on the stage of changes.

„Дух творчого пошуку, дослідження...
не терпить грубого дотику адміністрування”
(В.О. Сухомлинський)

Світ, який оточує нас сьогодні, змінюється інтенсивніше, ніж два-три роки тому. Шкільна освіта опинилась перед вибором нових пріоритетів: спеціалізація, диференціація, інформатизація, профілізація, гуманізація тощо.

Звичайно, ідеальних шкіл практично немає, але є особливі вчителі, які використовують новітні підходи до навчання.